

li 2019 /2020

**Ollinkorven tuulipuiston hankealueen ja ulkopuolisen
voimalinjan arkeologinen inventointi 2019 sekä
tuulipuiston hankealueen lisäinventointi 2020
Osa 1 Raportti**

Jaana Itäpalo ja Hans-Peter Schulz 7.10. 2019

päivitys 6.11.2019

Hans-Peter Schulz, päivitys/lisäinventointi 15.11.2020

KESKI-POHJANMAAN ARKEOLOGIAPALVELU

Tiivistelmä

Keski-Pohjanmaan Arkeologiapalvelu suoritti arkeologista inventointia lin Ollinkorven tuulivoimapuiston hankealueella sekä voimalinjalla Vuornos kangas - Yli-Olhava 25.6.-5.7.2019. Maastotyön tekivät FM Jaana Itä-palo ja FM/MA Hans-Peter Schulz ,yht. 12,5 henkilötyöpäivää .

Inventoinnissa tarkastettiin 30 tunnettua muinaisjäännöskohdetta, lisäksi kartoitettiin 26 uutta muinaisjäännöskohdetta, joista 7 on esihistoriallisia (osittain uusiin kohteisiin jaettu) ja 19 historiallisia (15 tervahautaa 4 tervapirtin pohjaa, myllyn jäännös) sekä kuusi kulttuuriperintökohdetta. Kaksi kohdetta on tuhoutunut soranotossa. Inventointi oli kattava, tarkastettu on kaikki kuivat kankaat sekä potentiaaliset alueet vesistöjen rannoilla.

Hankkeella voi olla vaikutusta seitsemään muinaisjäännöskohteeseen: **(layout 2019)**

> kohde 53 (kehäryökiöt), joka sijaitsee Vuornos kankaalla voimalinjan alla. > turbiini T32 sijaitsee n. 100 m länteen kohteesta 42 (kivivalli); > turbiini T58 sijaitsee n. 60 m lounaaseen kohteesta 63 (mahd. muinaisjäännös, merkintä peruskartalla, lidar havainto). > tielinjaus/maakaapeli etelän suunnalta turbiinille T31 kulkee n. 15 m länteen kohteesta 1 (tervahauta), > tielinjaus/maakaapeli välillä T9 – T17 kulkee n. 17 m lounaaseen kohteesta 38 (tervahauta), kohteet pitäisi varoa rakentamisvaiheessa. > tielinjaus/maakaapeli T18 – T26 – T40 kulkee aivan kohteen 5 kk asuinpaikka rajauksen länsireunan ohi ja melko lähellä kohteen 6 kk asuinpaikka aluerajausta ja tielinjaus välillä T 5 – T 15 kulkee n. 15 m kohteen 27 (kivikautinen asuinpaikka) rajauksen eteläpuolella.

Layout muuttui jonkun verran vuonna 2020. Pohjois-Pohjanmaan museo esitti lisäinventointia, jossa olisi tarkistettava 11 siirtynyttä voimalapaikkaa. Lisäinventoinnissa (maastotyöt 12.-13.9.2020 Hans-Peter Schulz, 2 henkilötyöpäivää) ei löytynyt uusia kohteita, yksi kohteen (nro. 63), muutettiin mahdollisesta muinaisjäännöksestä kiinteäksi muinaisjäännökseksi. Uuden layoutin mukaan hankkeella ei olisi enää vaikutusta muinaisjäännös- ja kulttuuriperintökohteisiin.

Sisällysluettelo

Osa 1 Raportti

1. Perustiedot.....	S. 3
2. Inventoinnin lähtökohdat ja menetelmät.....	4
3. Geologia, topografia ja maisema.....	7
3.1. Maastokuvaukset ja valokuvat	9
4. Alueen aiempi maankäyttö.....	23
5 Tulokset.....	26
yleiskartat.....	27
6. Aineistoluettelo.....	29
.	

Osa 2 Kohdekuvaukset

7. Kohdetiedot.....	2/1
8. Kohdekuvaukset.....	2/4

1. Perustiedot

Inventointialue: Iin Ollinkorven tuulivoimapuiston hankealue sekä voimalinja Vuornos kangas - Yli-Olhava

Tilaajat: Ilmatar Energy Oy ja Ramboll Finland Oy

Inventoinnin laji: osainventointi

Kenttätöaika: 25.6.-5.7.2019 yht. 12 henkilötyöpäivää; **12-13.9.2020, 2 henkilötyöpäivää.**

Karttanumerot: TM35-lehtijako, S431R1, S4312R, S4313L, S4312L, S4323L

vanha yleislehtijako, **2534** 07, 08; **3512** 04, 05, 06

Korkeus: 12 – 87 m mpy

Koordinaattijärjestelmä: ETRS-TM35 FIN -tasokoordinaatisto

Kopio raportista: Museoviraston arkisto (digitaalinen ja paperikopio), Pohjois-Pohjanmaan museo (digitaalinen kopio)

Aiemmat tutkimukset:

Paula Purhonen tarkastus 1980 (Keelaharju)

Jari Okkonen tarkastus 1989

Jari Okkonen tarkastus 1994

Jari Okkonen tarkastus 1997 (Makkarakangas)

Mika Sarkkinen inventointi 1998

Pentti Koivunen ja Aki Rossi koekaivaus 2005 (Keelaharju)

Jari Okkonen tarkastus 2007 (Muhojoen eteläranta)

Teemu Mökkönen kaivaus 2011 (Keelaharju)

Simo Vanhatalo kaivaus 2012 (Keelaharju)

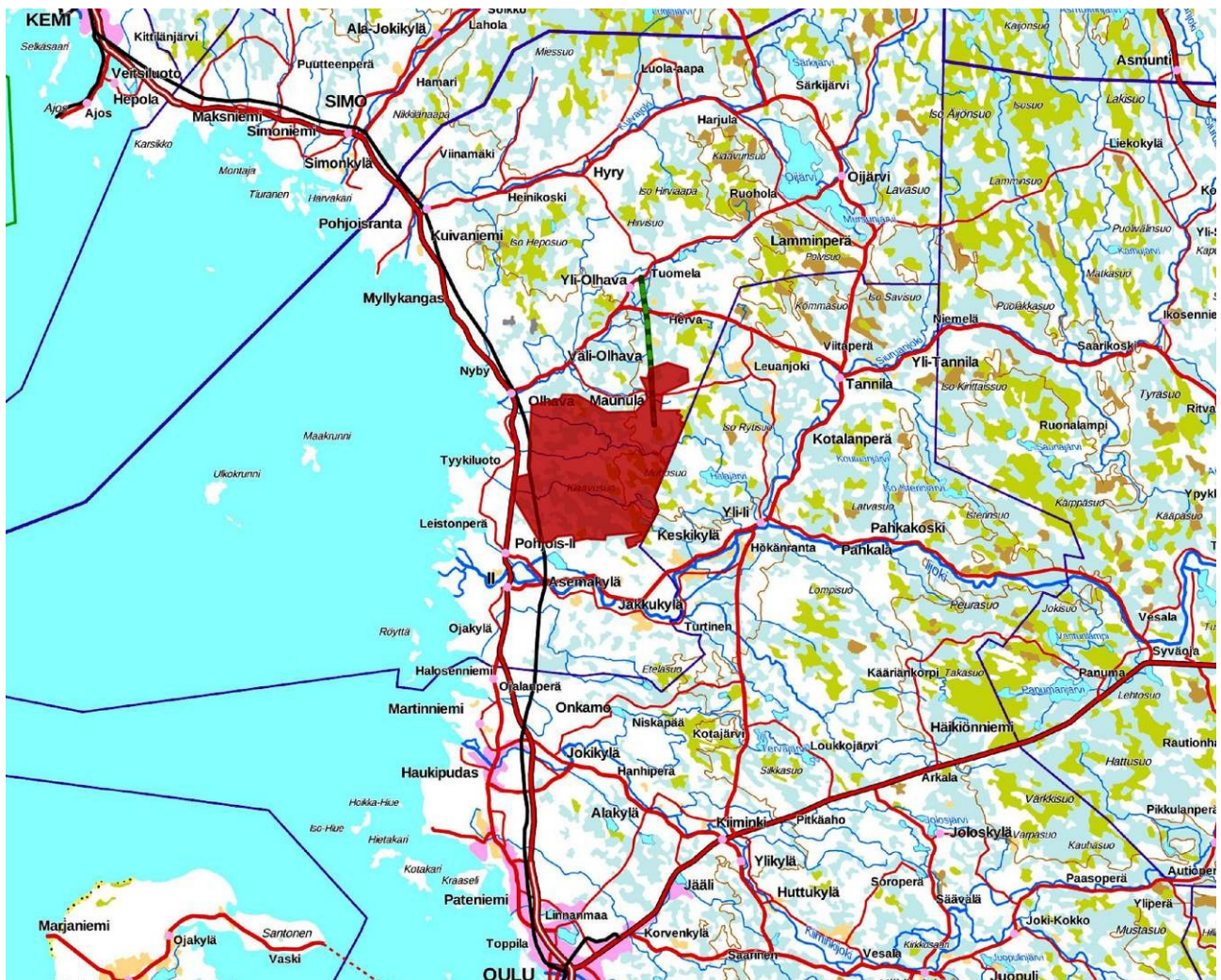
H.-P. Schulz, KMO inventointi 2012, Metsähallitus, talousmetsät

Kaarlo Katiskoski tarkastus 2012

Kaarlo Katiskoski tarkastus 2015

Kaarlo Katiskoski tarkastus 2016

Aiemmat löydöt: ks. kohdekuvaukset

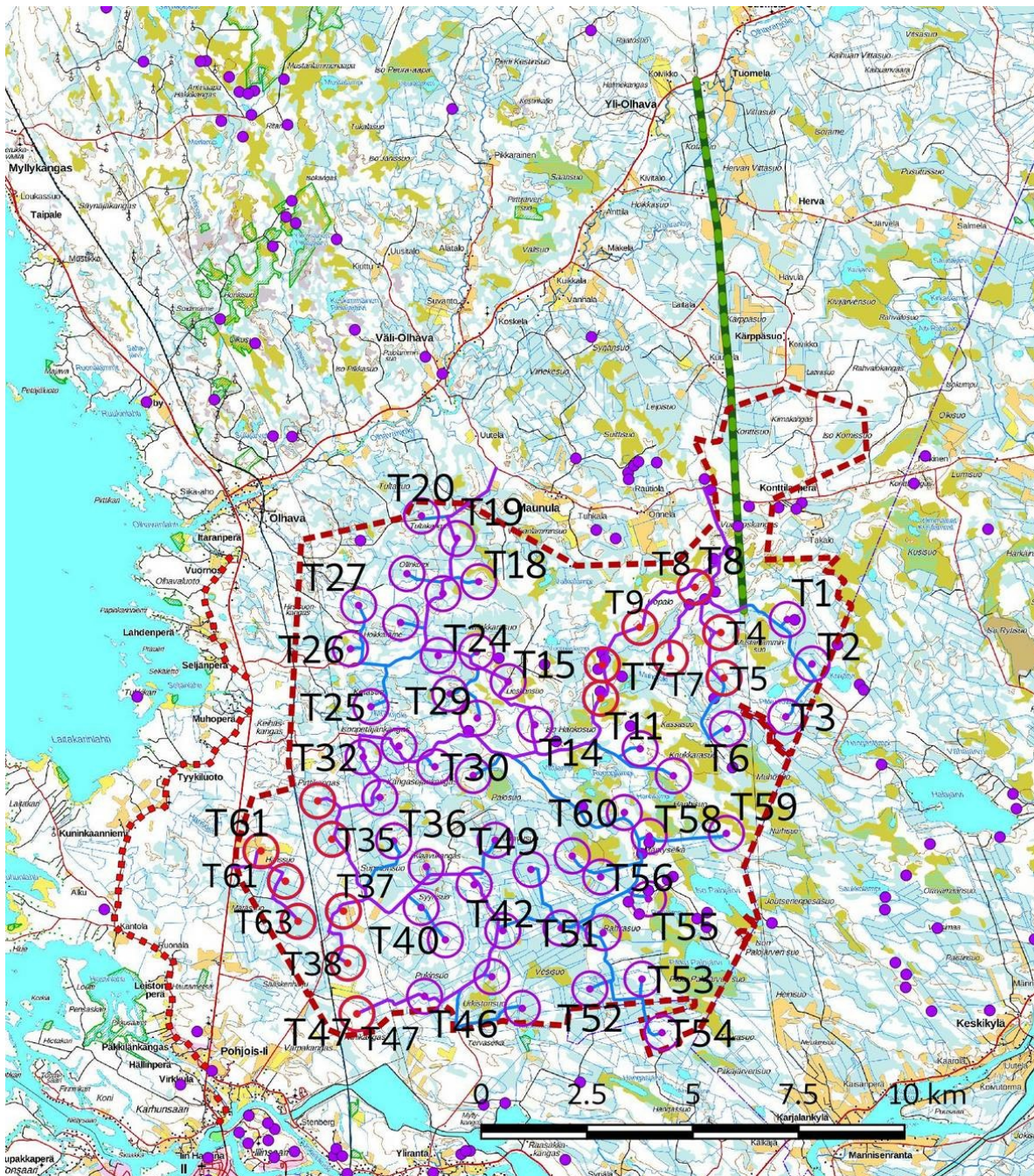
Kartta 1. Alueen sijainti. Hankealue on merkitty punaisena, voimalinja sini-vihreänä katkoviivana. Maanmittauslaitoksen maastokarttarasteri 1:500 000, 11/2020.

2. Inventoinnin lähtökohdat ja menetelmät

Ilmatar Energy Oy suunnittelee lin keskustaajaman koillispuolelle Ollinkorven hankealueelle 63 voimalan tuulivoimapuistoa. Hankealue sijaitsee lijoen pohjoispuolella lin kuntakeskuksesta noin 5 - 21 km koilliseen ja sen pinta-ala on noin 144,2 km². Hankealueesta pohjoiseen on suunniteltu ulkoinen voimalinja olemassa olevan linjan rinnalle Yli-Olhavan kautta Simolle. Inventoitava osuus kulkee hankealueen Vuornoskankaalta Yli-Olhavaan saakka, osuuden pituus on noin 11 km.

Hankealueelta tunnettiin ennen kesän 2019 inventointia 30 muinaisjäännöskohdetta. Alueen pohjoisosassa ja sen pohjoispuolella on useita kivikauden loppujakson kivirakenteita sekä asuinpaikkoja. Lounaispuolella lijoen alajuoksun suuntaan saarilla on keskittymä rautakautisia ja historiallisen ajan muinaisjäännöksiä. Valta-kunnallisesti merkittävä Pohjanmaan rantatie (RKY 2009) sijoittuu Tykkiluodon kohdalla lähimmistä tuulivoimaloista noin kahden kilometrin etäisyydelle.

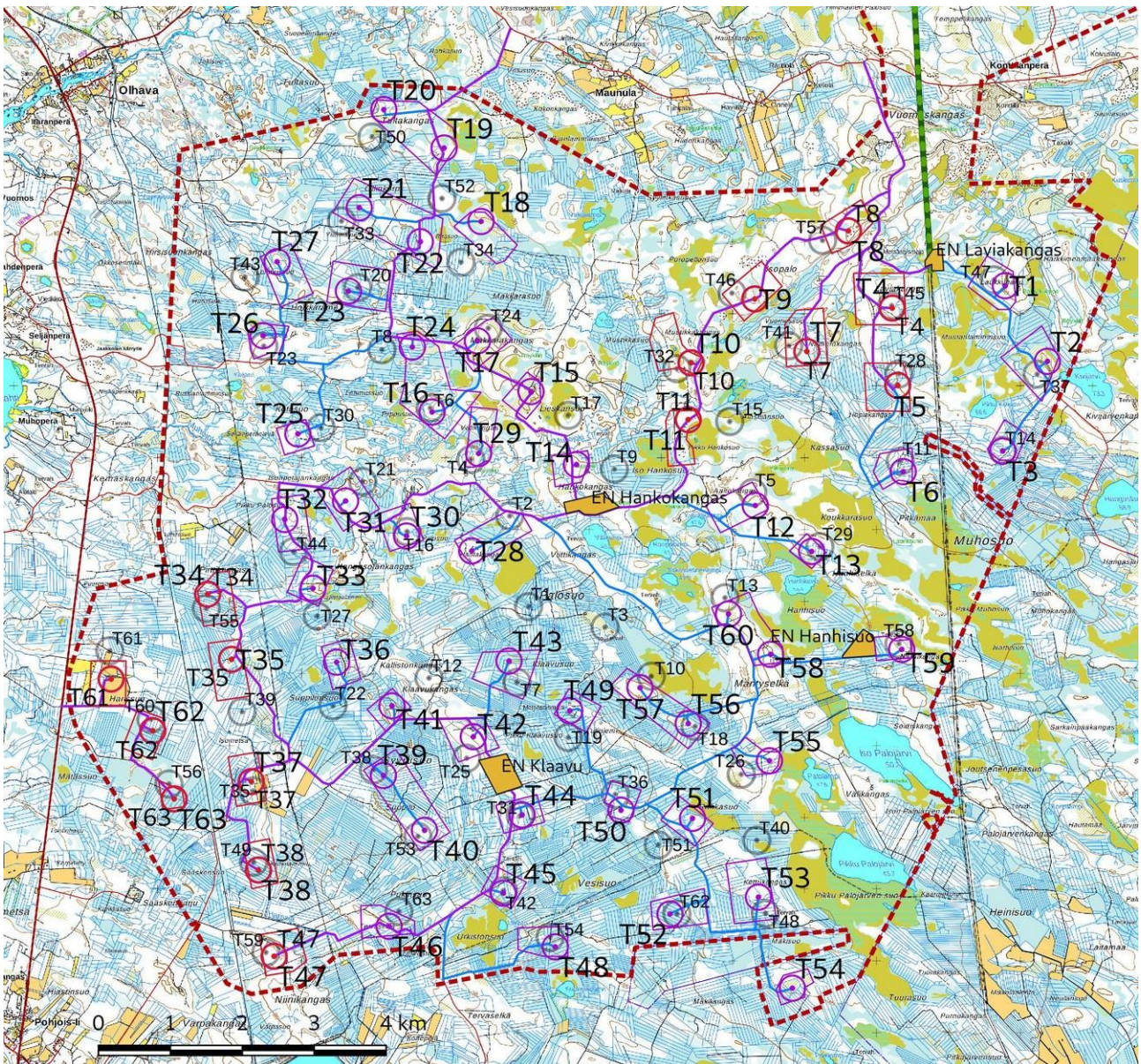
Kartta 2. Hankealue rajattu punaisella katkoviivalla, voimalapaikat violetina (VE1) ja punaisena (VE2) ympyränä, ja ulkoinen voimalinjaosuus sinivihreällä katkoviivalla, Mj-rekisteriin merkityt kohteet violetina pisteinä, Pohjanmaan rantatie punaisena pisteviivana. Maanmittauslaitoksen maastokarttarasteri 1:100 000, 11/2020.

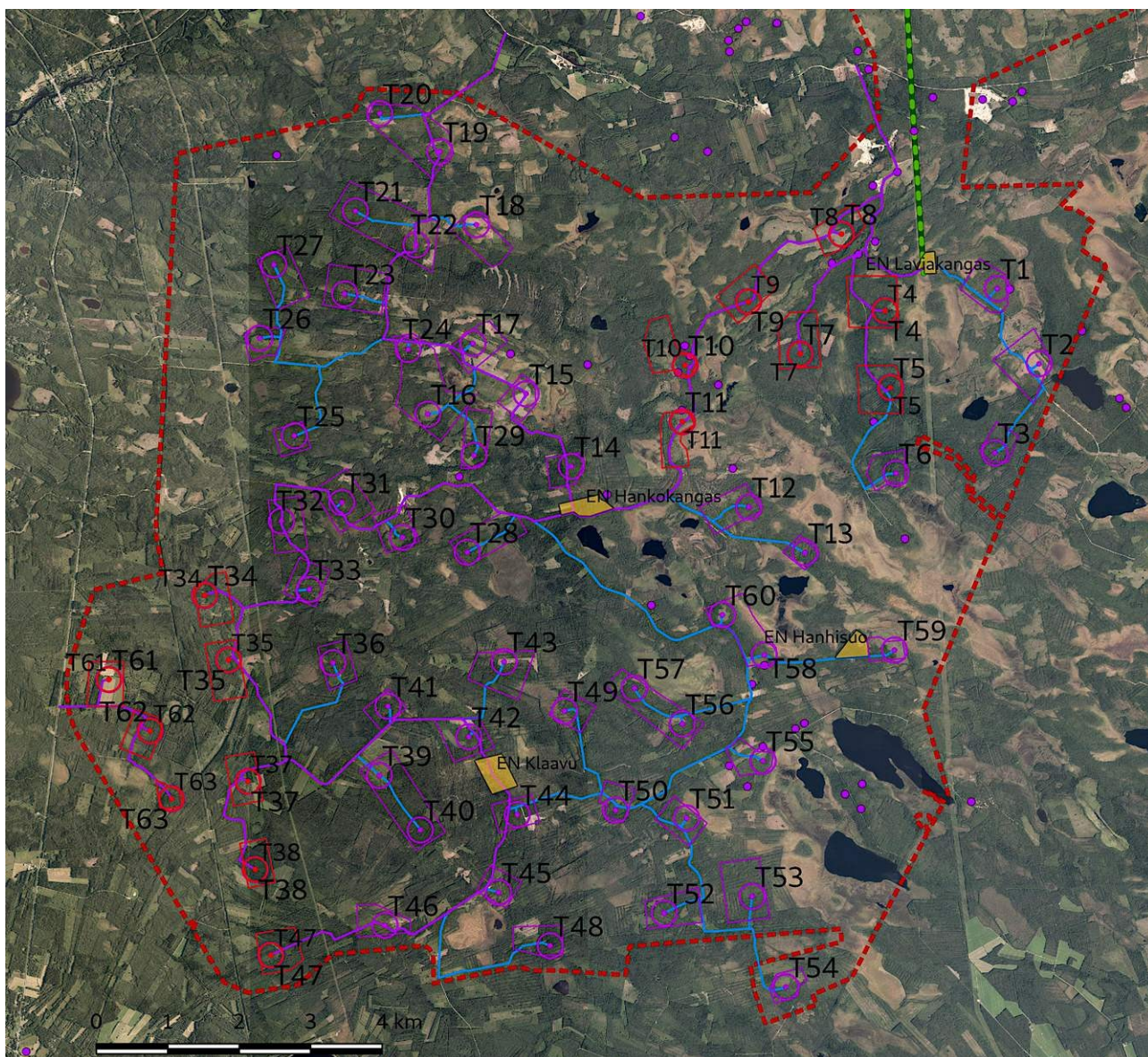
Esiselvityksessä käytettiin alueella ja lähiseudulla aikaisemmin tehtyjen arkeologisten selvitysten tuloksia. Näiden tietojen lisäksi käytettiin muinaisjäännösten sijainnin kannalta relevanttien alueiden paikantamiseen eri aineistoja, joita ovat GTK:n kallio- ja maaperäkartat, Maanmittauslaitoksen ortoilmakuvat, korkeusmalli sekä laserkeilausaineiston pistepilviaineisto. Historiallisen ajan kohteiden selvitykseen käytettiin kirjallisuuden lisäksi historiallisia kartoja: mm. pitäjänkartat vuosilta 1848-49 ja vanhat peruskartat 1957.

Claes Claessonin vuoden 1648-49 lijoen maakirjakartat sekä isojakokartat (isojako suoritettiin Pohjois-lin kylässä vuosina 1847 - 1861) eivät ulottu hankealueelle saakka.

Inventoinnissa tarkastettiin kaikki kuivat kankaat, otollisella alueilla (hiekkaharjanteille tehtiin koekuoppia, ki-visillä harjanteilla kairattiin joitain pisteitä. Lisäksi kairattiin muita mahdollisia kohteita. Inventointi perustuu pääosin pintahavaintoihin, joita käytettiin paitsi uusien kivirakenteiden havainnoimiseen myös tunnettujen kohteiden rajaamiseen. Vuoden 2012 inventointialue (kartta 6 sivulla 9 tarkastettiin vain silloin löydettyjen kohteiden kunto. Työssä käytettiin EGNOS-Glasnost yhteensopivaa paikanninta Garmin GPSmap 64 S ja HT3 tabletti; QGIS 2.18 -ohjelmaa paikkatietohallintaan ja GrassGis 7.2 -ohjelmaa terrain-analysiin.

Kartta 3. Hankealue on rajattu punaisella katkoviivalla, vanhan layoutin voimalapaikat mustana ympyränä pienellä numerolla. Uusi layout (VE 1 violetti, VE 2 punainen) voimalapaikat ympyränä, pystytysalueet ja uudet tiet, energiahuoltoalueet keltaisena. Olemassa olevat tielinjat sinisellä ja ulkoinen voimalinjaosuus sinivihreällä katkoviivalla. Maanmittauslaitoksen maastokarttarasteri 1:50 000, 11/2020.

Kartta 4. Ortokuva. Hankealue on rajattu punaisella katkoviivalla. **Uusi layout (VE 1 violetti, VE 2 punainen) voimalapaikat ympyränä, pystytysalueiden reunat viivalla ja uudet tiet, energiahuoltoalueet keltaisena.** Olemassa olevat tielinjat sinisellä ja ulkoinen voimalinjaosuus sinivihreällä katkoviivalla Maanmittauslaitoksen ortokuvat 9/2019. >wms-server <http://tiles.kartat.kapsi.fi/ortokuva?>

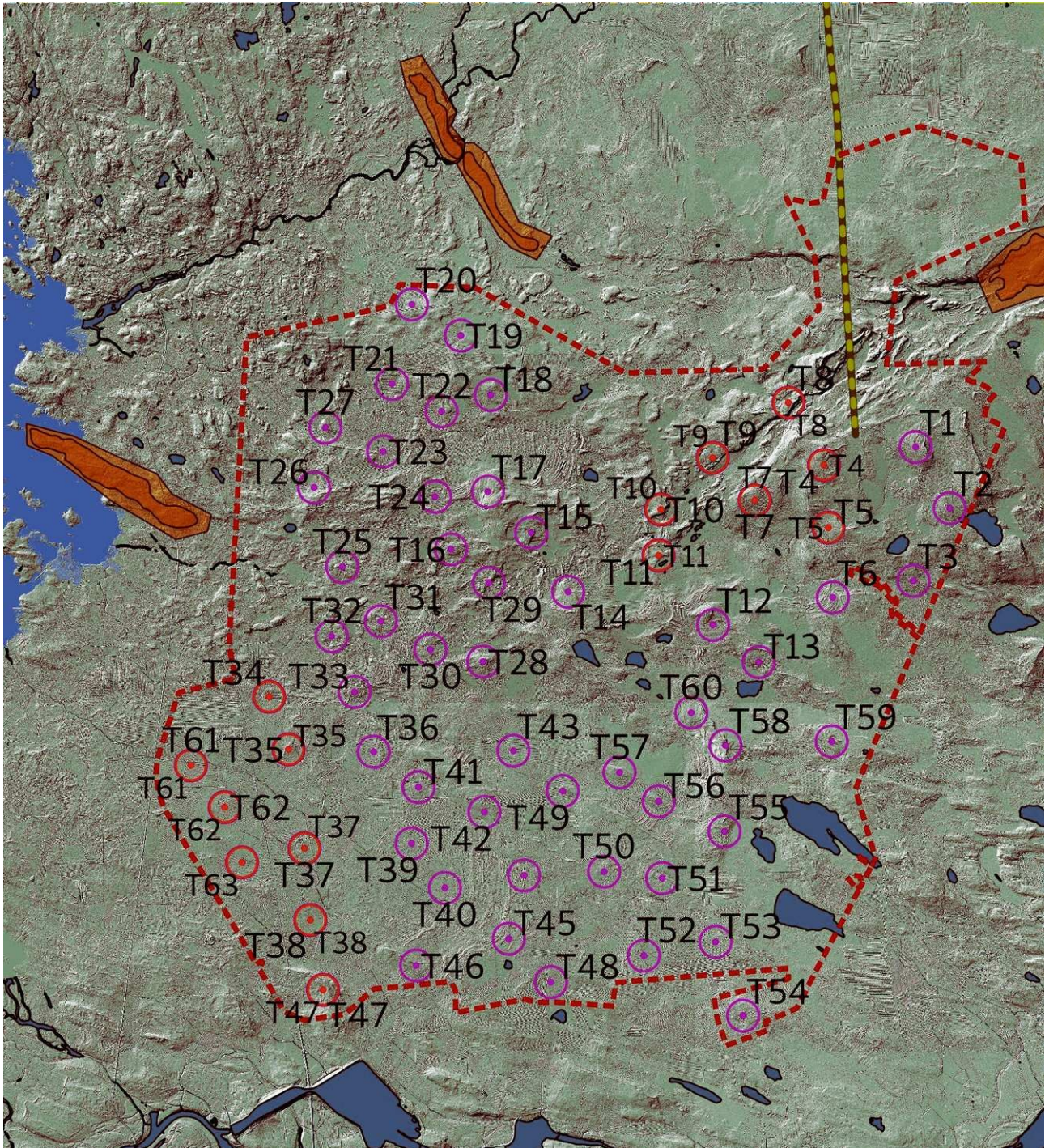
Lisäinventointi 2020 / lähtökohdat ja menetelmät > yhteenveto:

Layout muuttui jonkun verran vuonna 2020. Pohjois-Pohjanmaan museo esitti lisäinventointia, jossa olisi tarkistettava 11 siirtynyttä voimalapaikkaa. Kaikki voimalapaikat: 9, 18, 27, 28, 59 (pakolliset) ja 2, 25, 29, 46, 51 ja 57 (lisäksi ehdotetut) sekä uudet tielinjat kankailla inventoitiin vuoden 2019 inventointimenetelmien mukaisesti.

3. Geologia, topografia ja maisema

Hankealue sijaitsee Ijoen ja Olhavajoen välisellä selännealueella, jonka hallitsevat elementit ovat idässä kumpumoreeni- ja soraharjanteet; korkeusvaihtelu idässä on noin 3 – 7 m/100 m. Länteen maasto viettää loivasti merelle päin. Vesistöjä alueella on vähän, yhteensä 15 kpl yli 1 ha kokoisia järviä tai lampia, joista suurimmat ovat Iso Palojärvi (noin 75 ha) ja Pikku Palojärvi (noin 48 ha). Meren laskevista puroista tärkeimmät ovat Muhojoki, Harisoja ja Vuornosoja.

Kartta 5. Laserkeilausaineiston perustuva korkokuva 2 m DEM. Hankealue on rajattu punaisella katkoviivalla, voimalapaikat ovat merkitty ympyrällä. Harjut ja muut hiekka-alueet keltaisena vesistöt VPD 2. Maanmittauslaitoksen laserkeilausaineisto 11/2020.

Kallioperä on pääosin tonaliittigneissistä, lähistöllä esiintyy myös jonkun verran granodioriittia. Hankealueella on vain vähän kalliopaljastumia. Maaperä on pääosin pohjamoreenia, paikoitellen pinnaltaan huuhtoutuneet, alavat alueet ovat soistuneet, varsin laajasti alueen länsipuolella.

Varsinainen harjujakso kulkee hankealueen pohjoispuolella, itäosassa on useita paikoitellen laajoja sora- ja hiekka-alueita, jotka ovat myös syntyneet jäätikön sulamisvaiheessa. Aaltokankaalla ja Mäntyselällä on syntynyt hiekkadyynikenttiä. Erikoinen on koillisosassa Vuornoskankaan kaakkoispuolella oleva laaksonmuotoinen alue, joka on todennäköisesti jäätikön sulamisvesien synnyttämä. Iijokilaakson laajat hiekka-alueet ovat jokisedimenttejä (ei merkitty kartalle 5)

Kuva: hiekkadyynejä Mäntyselällä.

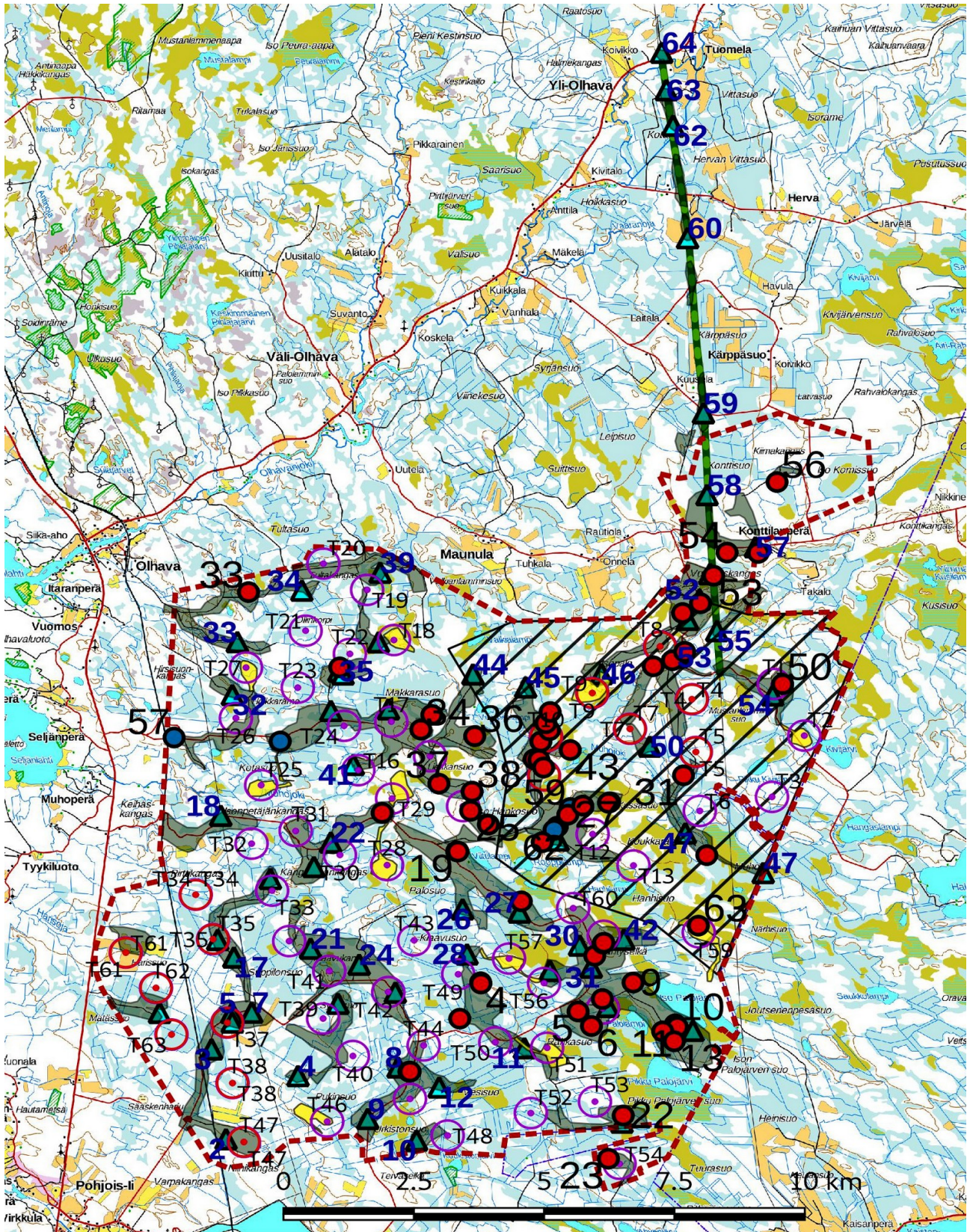
Turvekerrostuman peittämä alue on yli 50 %, ja luonnontilassa olevien soiden pinta-ala on jonkun verran yli 10 % hankealueesta. Miltei koko metsää kasvava pinta-ala - kuivaat kankaat ja ojitetut rämeet - on metsätalouskäytössä.

Pohjoisosassa on laajat sorakuopat, joista Keelaharjun kuoppa on ollut jo pitkään käytössä, Vuornoskankaalla sijaitsevat vanha kuoppa otettiin äskettäin uudelleen käyttöön ja laajennettiin huomattavasti (kuva oikealla).

Asutusta ja viljelymaita löytyy vain alueen pohjoispuolella (Maunulan kylä) sekä ihan lounaisosassa Harisojan varrelta.

3.1. Maastokuvaukset ja valokuvat

Kartta 6. Kuvauspisteet 2019 1-64 (turkoosi kolmio). Inventoidut alueet 2012 vinoviivarasterilla, 2019 vaaleanvihreänä ja 2020 keltaisena. Muinaisjäännöskohteet 1-56 ja 63 punaisena pisteenä ja kulttuuriperintökohteet 57-62 sinisenä pisteenä. Maanmittauslaitoksen maastokarttarasteri 1:20 000, 11/2019. Kuvauspisteet 2020 ei numeroitu, ne on esitetty v. 2019 kuvallistan jälkeen kuvauskohteen mukaan.

Kuva 1. Voimalapaikka T56 kuvattu kaakkoon. Tasainen pohjamoreenialue.

Kuva 2. Tie voimalapaikalle T59 kuvattu itään. Soistunut tasanne, ojitettu.

Kuva 3. Tie voimalapaikalle T49 kuvattu kaakkoon. Tasainen rehevätkö kangas.

Kuva 4. Alue T53: n länsipuolella kuvattu länteen. Kuiva Kangas, taimikkoa.

Kuva 5. Harisoja voimalapaikan itäpuolella, pohjoiseen.

Kuva 6. Lato Isometsän niityllä, kuvattu etelään. Suolle raivattu laidunmaa.

Kuva 7. Läntinen voimalinja kuvattu etelään.

Kuva 8. Matala kangas voimalapaikka T 53:n ääripuolella. Ojitettu räme harvennettua kasvatusmetsää.

Kuva 9. Voimalapaikka T63 kuvattu länteen. Pieni kangas-saareke metsätien vieressä.

Kuva 10. Voimalapaikka T54 kuvattu itään. Reheväkö tasainen kangas, pohjamoreenia.

Kuva 11. Voimalapaikka T51 kuvattu etelään. Avohakkuu-alue, taimikko.

Kuva 12. Voimalapaikka T 42 kuvattu länteen. Kuva suon länsipuolelta.

Kuva 13. Kuva Palolammin suuntaan kaakkoon. Hakkuualueen takana Palolammensuo.

Kuva 14. Voimalapaikka T48 kuvattu länteen.

Kuva 15. Ison Palojärven suo kuvattu koilliseen.

Kuva 16. Tie voimalapaikalle T55 kuvattu luoteeseen. Pieni kangassaareke rämeen keskellä.

Kuva 17. Metsäkämppä voimalapaikan T39 kaakkoispuolella..

Kuva 18. Läntinen voimalinja Muhojoen kohdalla kuvattu pohjoiseen.

Kuva 19. Voimalapaikka T44 kuvattu pohjoiseen. Pieni kangassaareke rämeen keskellä.

Kuva 20. Kangasojankankaan sorakuoppa kuvattu lounaaseen.

Kuva 21. Voimalapaikka T22 kuvattu pohjoiseen. Sorahajanne.

Kuva 22. Voimalapaikka T16 kuvattu kaakkoon. Etualalla pieni vetinen suo, takana sorahajanne.

Kuva 23. Voimalapaikka T38 kuvattu pohjoiseen. Kangassaareke, tuorehko sekametsä.

Kuva 24. Voimalapaikka T12 kuvattu pohjoiseen.

Kuva 25. Voimalapaikka T25 kuvattu pohjoiseen. Kuiva sora-harjanne, varttunutta kasvatusmetsikköä.

Kuva 26. Voimalapaikka T3 kuvattu itään. Moreenisaareke, avohakattu.

Kuva 27. Metsätie voimalapaikka T3 pohjoispuolella, kuvattu kaakkoon.

Kuva 28. Voimalapaikka T19 pohjoispuolella. Ojitettu räme.

Kuva 29. Suo voimalapaikan T 10 länsipuolella, kuvattu koilliseen.

Kuva 30. Mäntyselän hiekkadyynikenttää, kuvattu pohjoiseen.

Kuva 31. Äestetty hiekkadyyni Mäntyselällä.

Kuva 32. Tie voimalapaikalle T 43 kuvattu luoteeseen. Moreeniharjanne, tuoreehkoa varttunutta metsikköä.

Kuva 33. Sorahajanne voimalapaikka T 33 länsipuolella, kuivaa mäntykangasta.

Kuva 34. Voimalapaikka T50 kuvattu itään. Kapea kangas rämeen pohjoispuolella.

Kuvat 35 ja 36. Vanha pieni kämppä ja sauna Vuorosojan varella.

Kuva 37. Voimalapaikka T20 kuvattu pohjoiseen. Kapea moreeniharjanne, taimikkoa.

Kuva 38. Voimalapaikalle T34 kuvattu etelään. Pieni luonnontilassa oleva suo.

Kuva 39. Suo voimalapaikka T50 itäpuolella, kuvattu lounaaseen, luonnontilassa oleva vetinen suo.

Kuva 40. Voimalapaikka T24 kuvattu itään. Laaja hiekkaharjanne, vartunutta kasvatusmetsää

Kuva 41. Voimalapaikka T6 kuvattuna koilliseen. Matala hiekkaharjanne.

Kuva 42. Mäntyselän itäosa kuvattu itään. Laaja hiekkadyynialue.

Kuva 43. Tie voimalapaikalle T29. Kuvattu itään.

Kuva 44. Vanha rajamerkki (nykyisellä rajalla) Aaltokankaalla.

Kuva 45. Mustikkakankaan pohjoisoa, kuvattu etelään.

Kuva 46. Voimalapaikka T46 kuvattu lounaaseen. Laaja tasainen kuivahko moreenialue.

Kuva 47. Pitkäkangas kuvattu länteen. Matala tuore kangas suoalueen keskellä.

Kuva 48. Tie voimalapaikalle T63 kuvattu kaakkoon.

Kuva 50. Voimalapaikka T41 kuvattu luoteeseen. Matala kangassaareke rämeen keskellä

Kuva 51. Vuornoskankaan sorakuoppa kuvattu pohjoiseen.

Kuva 52. Vuornoskankaan sorakuopan itälaita..

Kuva 53. Liskonoron metsästysmaja.

Kuva 54. Tie voimalapaikalle T47 Laukkuharjun eteläpuolella.

Kuva 55. Voimalinja Liskonnoron itäpuolella kuvattu etelään. Kivinen harjanne.

Kuva 56. Voimalinja Vuornoskankaan kivikautiselta röykkiökohteesta etelään.

Kuva 57. Keelaharjun laaja sorakuoppa Kontilanperässä, kuvattu etelään.

Kuva 59. Voimalinja kuvattu Kärppäojasta etelään. Tasainen pohjamoreenialue, laajalti soistunut.

Kuva 60. Voimalinja kuvattuna Vaaran ojasta etelään. Tasainen soistunut alue.

Kuva 61. Kota Pyöriäkankaalla.

Kuva 62. Voimalinja kuvattu Kotasuolta etelään.

Kuva 63. Voimalinja Olhavanjoen eteläpuolella. Yksittäisiä soraharjanteita soistuneen alueen keskellä.

Kuva 64. Raatokankaan sähköasema kuvattu pohjoiseen.

KUVAT 2020

Kuvat eivät ole numeroitu kartalla, kuvatekstissä on kuvauskohde; voimalapaikkojen osalta voimalannumero uuden layoutin mukaan.

Kuva 2020_1. Palojärvet kuvattuna etelään. Dronekuva, korkeus 116 m.

Kuva 2020_2. Kuva Hanhisuon suuntaan luoteeseen, taustalla Hanhilampi. Dronekuva, korkeus 105 m.

Kuva 2020_3. Parannettu tie hankealueen eteläosassa.

Kuva 2020_4. Voimalapaikka T 46 kuvattu länteen.

Kuva 2020_5. Voimalapaikka T 51 kaakkoon.

Kuva 2020_6. Voimalapaikka T 57 kuvattu itään.

Kuva 2020_7. Voimalapaikka T 25 kuvattu länteen.

Kuva 2020_8. Voimalapaikka T 28 kuvattu etelään.

Kuva 2020_9. Voimalapaikka T 29 kuvattu pohjoiseen.

Kuva 2020_10. Voimalapaikka T 8 kuvattu itään.

Kuva 2020_11. Voimalapaikka T 9 kaakkoon..

Kuva 2020_12. Parannettu metsätie vp 29 eteläpuolella.

Jotkut kivikautiset rökkiökohteet sijaitsevat korkeudella 70 - 60 m mpy. Kivikautinen asutus levisi voimakkaammin alueelle noin 5200 -5000 vuotta sitten, sitä ajanjaksosta ovat laajat Välikankaan ja Aaltokankaan asumuspainanneryhmät. Iijokisuu sijaitsi silloin Yli-Iissä Purkajasuon seudulla, Ollinkorven hankealue oli ulkosaaristoa. Todennäköisesti sama kivikautinen ryhmä, joka eli joksiiun asutuskeskittymästä, jätti jälkeensä myös ulkosaaristoon. Ihmisen toiminnasta varhaismetallikaudella ja rautakaudella todistavat rökkiöryhmät, Kangaslammin NE rökkiöryhmä (kohde 33) kuuluu korkeutensa -22 m mpy- perusteella varhaiseen rautakauteen. Enemmän merkkejä rautakautisesta ja varhais-keskiajan asutuksesta on löydetty hankealueen eteläpuolelta Iijoen varresta¹.

Myös historiallisen asutuksen jälkiä on pääosin Iijoen varrelta. Kiinteä maatalousasutus siirtyi ilmeisesti jo Keskiajalla jokea ylöspäin. Vuoden 1546 Kruunun vuotoisvero-luettelon mukaan Pirttikylässä² oli 3 verotaloa. Vuoden 1653 maakirjassa on mainittu 16 taloa: Rajala (2 taloa), Päckilä, Pulkkinen. Jussila, Jaara, Jakku (4 taloa) Määttä, Räihä, Saarela, Turtinen, Mestari ja Pori. Vanhimmat rannikkokylät, kuten Olhava, syntyivät mahdollisesti jo ennen 1500-lukua.

Kartta 8. Ote vuoden 1849 pitäjänkartasta, hankealueen luoteisosa.

Varsinaiselta hankealueelta ei ole tietoa uuden ajan asutuksesta. Eteläpuoleinen Iijoen ja länsipuoleinen rannikkoasutus syntyvät jo keskiajan lopulla, pohjoispuolen vanhin talo, Maunula on merkitty v. 1849 kartalle. Alueen itäosan karttoja niin kuin seudun isojakokartat ei ole säilynyt, lukuun ottamatta kartta Iin metsistä³.

1 ks raportti H.-P. Schulz 2018 Ii Jakkukylän osayleiskaavan muutos - arkeologinen inventointi

2 Pirttitörmä on entinen kylänimi, joka käsitti nykyiset Jakkukylän ja Maalismaan kylät – nimi oli käytössä 1800-luvulle saakka.

3 IC /Svenska krigsarkivet: Nummer132. 5 1sta delen Litt: A 3 Charta öfver Norr Iijå Byes Bröstmarks Skog Samt derinno belägne

Metsien käyttö alkoi jo 1600-luvulla tervanpolton takia, hankealueelta tunnetaan noin 20 tervahautaa. Nybyn lasitehdas tarvitsi runsaasti hiiltä ja potaskaa, niiden poltosta ja siihen liityvästä lehtipuuhanhinnasta ei ole kuitenkaan löytynyt merkkejä. Nybyn tehdas oli Pohjois-Pohjanmaalla Iin Olhavan kylässä vuosina 1782–1885 toiminut aikansa suurimpiin kuulunut lasitehdas Pohjoismaissa. 1800-luvun puolivälin jälkeen tukkipuun hankinta kasvoi merkittävästi.

Ängar uti Ijå Sockn Uleåborgs Norra Fögderie och Österbottns Höfdinge Döme afmätt enligt Directeuren Högädle Herr Ephraim Otto Runnebergs förordnande af framledne Commssions Landtmätaren Hindric Backman; Samt numera till Skogs Storskifte af copierad af Assessoren och Ordinarie Landtmätaren L: H: Uhlbrandt: per: Joh: Ahlbäck. "Nummer 132 5 Andra delen af Kartan Litt: A: 3 öfver Norr Ijo bys Ägor uti Ijo Socken, Uleå Härad och Uleåborgs Län; Upprättad af L: H: Uhlbrandt. genom Ahlbäck" SKA 1768.

5. Tulokset

Inventoinnissa tarkastettiin 30 tunnettua muinaisjäännöskohdetta, lisäksi kartoitettiin 26 uutta muinaisjäännöskohdetta, joista 7 on esihistoriallisia (osittain uusiin kohteisiin jaettuja kohteita) ja 19 historiallisia (15 tervahautaa, 4 tervapirtin pohjaa, myllyn jäännös) sekä kuusi kulttuuriperintökohdetta. Kaksi kohdetta on tuhoutunut soranotossa. Inventointi oli kattava, tarkastettu on kaikki kuivat kankaat sekä potentiaaliset alueet vesistöjen rannoilla.

Hankkeella voi olla vaikutusta seitsemään muinaisjäännöskohteeseen: **(layout 2019)**

> kohde 53 (kehäröykkiöt), joka sijaitsee Vuornoskankaalla voimalinjan alla. > turbiini T32 sijaitsee n. 100 m länteen kohteesta 42 (kivivalli); > turbiini T58 sijaitsee n. 60 m lounaaseen kohteesta 63 (mahd. muinaisjäännös, merkintä peruskartalla, lidar havainto). > tielinjaus/maakaapeli etelän suunnalta turbiinille T31 kulkee n. 15 m länteen kohteesta 1 (tervahauta), > tielinjaus/maakaapeli välillä T9 – T17 kulkee n. 17 m lounaaseen kohteesta 38 (tervahauta), kohteet pitäisi varoa rakentamisvaiheessa. > tielinjaus/maakaapeli T18 – T26 – T40 kulkee aivan kohteen 5 kk asuinpaikka rajauksen länsireunan ohi ja melko lähellä kohteen 6 kk asuinpaikka aluerajausta ja tielinjaus välillä T 5 – T 15 kulkee n. 15 m kohteen 27 (kivikautinen asuinpaikka) rajauksen eteläpuolella.

Layout muuttui jonkun verran vuonna 2020. Pohjois-Pohjanmaan museo esitti lisäinventointi, jossa olisi tarkistettava 11 siirtynyttä voimalapaikkaa. Lisäinventoinnissa (maastotyöt 12.-13.9.2020 Hans-Peter Schulz, 2 henkilötyöpäivää) ei löytynyt uusia kohteita, yksi kohteen (nro. 63), muutettiin mahdollisesta muinaisjäännöksestä kiinteäksi muinaisjäännökseksi. Uuden layoutin mukaan hankkeella ei olisi enää vaikutusta muinaisjäännös- ja kulttuuriperintökohteisiin.

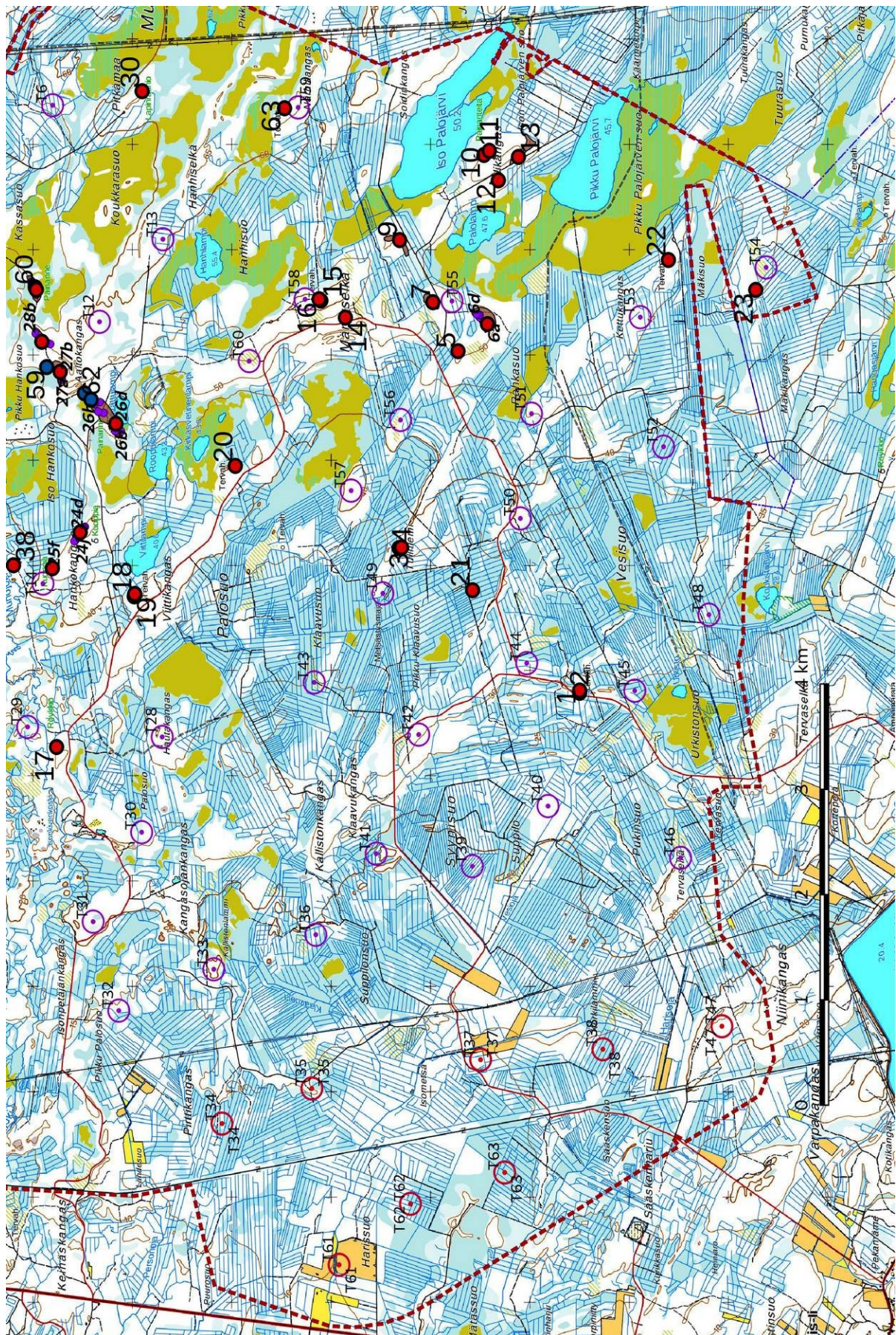
Lestijärvellä, 7.10.2019, päivitetty versio 6.11.2019

Jaana Itäpalo

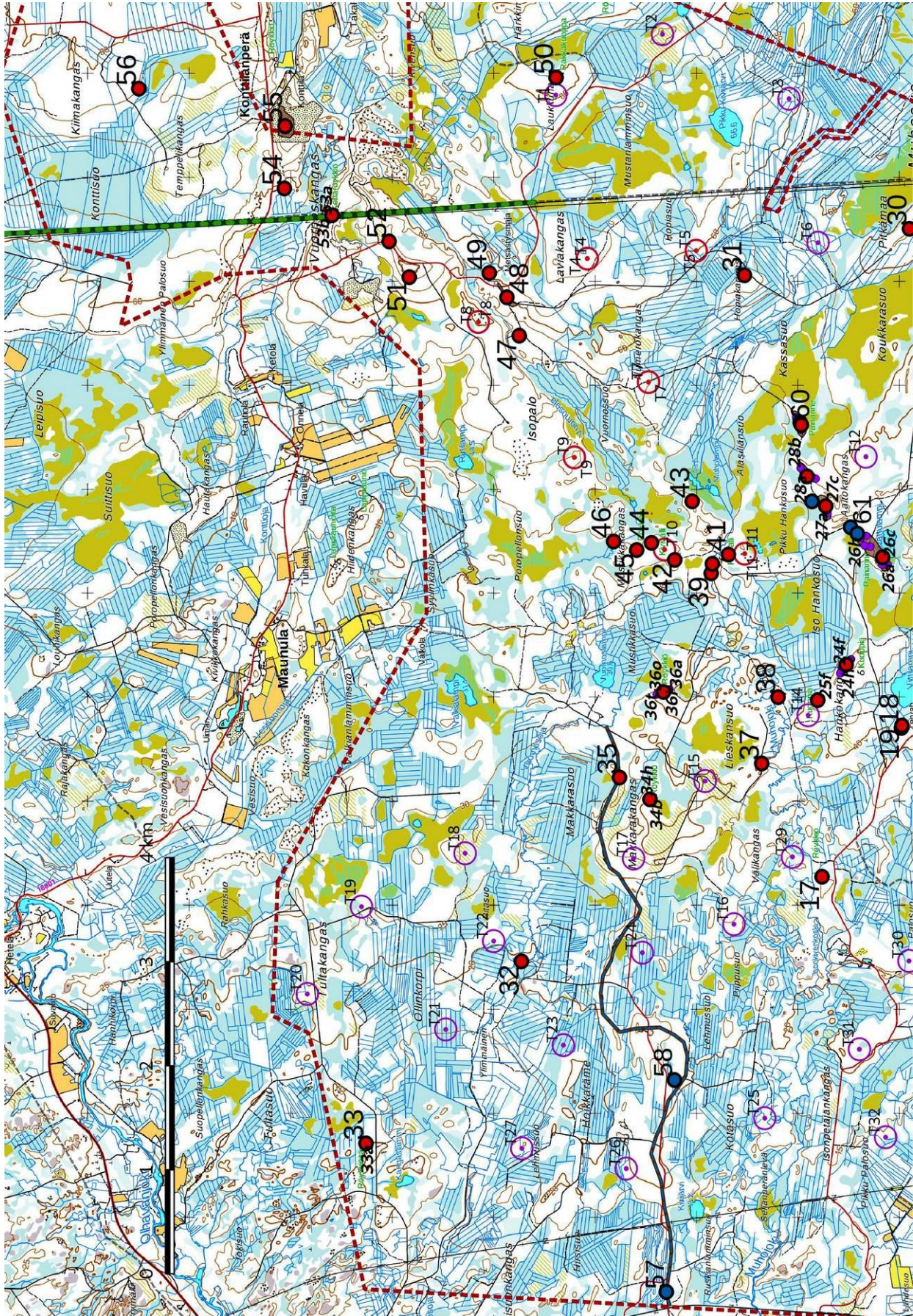
Hans-Peter Schulz

Lestijärvellä, 15.11.2020, **päivitys/lisäinventointi**

Hans-Peter Schulz

Kartta 10a. Yleiskartta kohteet, eteläosa. Muinaisjäännöskohteet punaisena pisteenä; aluerajukset vaaleanpunaisena; kulttuuri-perintökohteet sinisenä pisteenä. Aluerajaus punaisena katkoviivana. MML:n peruskarttarasteri 1:20 000, 11/2020.

Kartta 10a. Yleiskartta kohteet, pohjoisosaa. Muinaisjäännöskohteet punaisena pisteenä; aluerajaukset vaaleanpunaisena; kulttuuri-perintökohteet sinisenä pisteenä. Aluerajaus punaisena katkoviivana. MML:n peruskarttarasteri 1:20 000, 11/2020.

6. Aineistoluettelo

Arkistoaineisto:

Kansallisarkisto: KA f1_1, karttarekisteri Claes Claesson vuoden 1648-49 Ijoen maakirjakartoista, laadittu v. 1701.

IC /Svenska krigsarkivet: Nummer132. 5 1sta delen Litt: A 3 Charta öfver Norr Ijå Byes Bröstmarks Skog Samt derinnom belägne Ängar uti Ijå Sockn Uleåborgs Norra Fögderie och Österbottns Höfdinge Döme afmätt enligt Directeuren Högädle Herr Ephraim Otto Runnebergs förordnande af framledne Commssions Landtmätaren Hindric Backman; Samt numera till Skogs Storskifte af copierad af Assessoren och Ordinarie Landtmätaren L: H: Uhlbrandt: per: Joh: Ahlbäck. "Nummer 132 5 Andra delen af Kartan Litt: A: 3 öfver Norr Ijo bys Ägor uti Ijo Socken, Uleå Härad och Uleåborgs Län; Upprättad af L: H: Uhlbrandt. genom Ahlbäck" SKA 1768.

Kirjallisuus:

Jari Okkonen 2003. Jättiläisen hautoja ja hirveitä kiviröykkiöitä- Pohjanmaan muinaisten kivirakennelmien arkeologia.. AUO B 52, Oulun yliopisto.

Raili Rytönen 1978. Suur Iin Historia 1700-1870

Pertti Huovinen 2017. Meijän Pohojs-Ii; Pohjois-Iin kylähistoria.

Digitaalinen aineisto:

Geologian tutkimuskeskus,

<http://gtkdata.gtk.fi/Maankamara/index.html>

Jyväskylän yliopiston julkaisuarkisto, <http://www.vanhakartta.fi/>

Maanmittauslaitos, avoimien aineistojen tiedostopalvelu,

<https://tiedostopalvelu.maanmittauslaitos.fi/tp/kartta>

Maanmittauslaitos,

<http://vanhatpainetutkartat.maanmittauslaitos.fi/>

Museovirasto: Kulttuuriympäristön palveluikkuna:

Arkeologiset kohteet https://www.kyppi.fi/palveluikkuna/mjreki/read/asp/r_default.aspx

Kulttuuriympäristön tutkimusraportit https://www.kyppi.fi/palveluikkuna/raportti/read/asp/r_default.aspx

Kapsi ry, >wms-server <http://tiles.kartat.kapsi.fi/ortokuva?>

Kansallisarkisto: <http://digi.narc.fi/digi/> pitäjän kartasto Pohjois-Ii

<https://www.pohjois-pohjanmaa.fi/file.php?4192>

Oulun yliopisto:

Tanska, Terhi 2015. Maakirjakartat arkeologisena tutkimuskohteena – Iin 1600-luvun tilojen paikkoja ja paikkojen merkitystä. Pro-gradu tutkielma Oulun yliopisto, Humanistinen tiedekunta, Arkeologia.